

ARCHEOLOGIE IN 2004

PALEO-AKTUELL 16

RUG / GIA

Met de jaarlijkse uitgave van Paleo-aktueel
geven de medewerkers van het Groninger Instituut voor Archeologie
inzicht in een deel van het lopende onderzoek van het instituut

Vormgeving: Roelf Barkhuis

Omslagontwerp: Nynke Tiekstra

Foto omslag: Vondst muntschat bij opmeten van de oosttoren
van de Zuidoostpoort van Nieuw Halos (pp. 84–88; foto S. Benerink).

ISBN 9077922105

ISSN 1572-6622

Website

www.paleo-aktueel.nl

Adres van de redactie

Groninger Instituut voor Archeologie (GIA)

Poststraat 6 9712 ER Groningen

tel. 050 363 6712 fax 050 363 6992

gia@let.rug.nl

Adres van de uitgever

Barkhuis Publishing

Zuurstukken 37 9761 KP Eelde

tel. 050 3080936 fax 050 3080934

info@barkhuis.nl www.barkhuis.nl

©2005, Groninger Instituut voor Archeologie, Rijksuniversiteit Groningen

Delen van deze uitgave mogen in andere publicaties worden overgenomen mits zij van een
duidelijke bronvermelding zijn voorzien. Inlichtingen: Groninger Instituut voor Archeologie

PALEO-AKTUEEL
16

ARCHEOLOGIE IN
2004

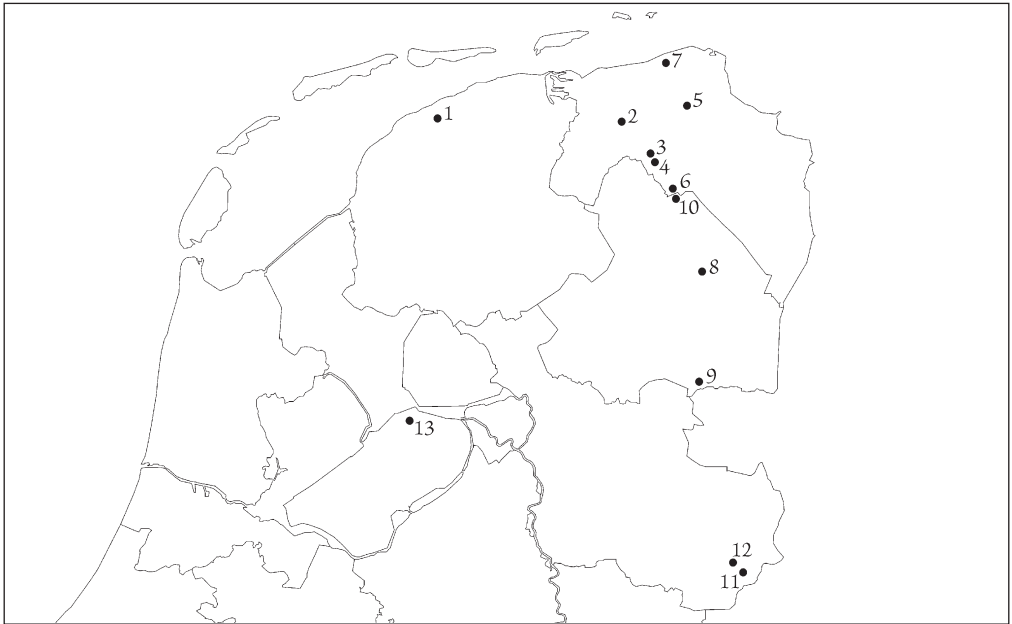
redactie

Jurjen M. Bos
Martijn van Leusen
Daphne Maring
Dick Stapert

Groninger Instituut voor Archeologie (GIA)
& Barkhuis Publishing
Groningen 2005

In dit nummer: 1) Nederland, 2) Duitsland, 3) Egypte, 4) Griekenland, 5) Italië, 6) Spanje.

In dit nummer: 1) Hallum, 2) Brillerij, 3) Groningen, 4) Haren, 5) Kroddeburen, 6) Noordlaren, 7) Wadwerd, 8) Borger, 9) Coevorden, 10) Midlaren, 11) Enschede, 12) Hengelo, 13) Swifterbant.

INHOUD

Voorwoord	vii
HARM TJALLING WATERBOLK Nogmaals 'het geheim van het oude heideland'	1
MARTIJN VAN LEUSEN & TYMON DE HAAS <i>e</i> DNA: naar een <i>e</i> -depot voor de Nederlandse archeologie	3
DICK STAPERT, DICK SCHLÜTER, LYKKE JOHANSEN & MARCEL NIEKUS Middenpaleolithische vondsten van Lonneker bij Enschede (Ov.)	8
DICK STAPERT, DICK SCHLÜTER & LYKKE JOHANSEN Het driehoekige vuistbijltje van Hengelo (Ov.)	16
DICK STAPERT Een geïsoleerde jongpaleolithische spits van Midlaren- 'De Bloemert' (Dr.): Hamburgien of Creswellien?	22
INGER WOLTINGE Gebruikssporenonderzoek aan de vuurstenen artefacten van de LBK-vindplaats Geleen (L.)	30
HELLE MOLTHOF & DAAN RAEMAEKERS Wat te doen met onze doden? Het grafitueel van de Swifterbantcultuur in Nederland	37
JOKE OOSTERHUIS Locatiekeuze van de Trechterbekercultuur op kaartblad 17 (Dr.)	44
HENNY GROENENDIJK Vuurstenen bijlen uit het wierdengebied: bronnenkritiek graag!	49
MIRANDA DE WIT Hernieuwd onderzoek op de Daalkampen te Borger (Dr.)	53
JOHAN NICOLAY Midlaren - 'De Bloemert': een archeologisch paradijs aan de oevers van het Zuidlaardermeer (Dr.)	57
JOHAN NICOLAY EN BERT TUIN Archeologisch spoorzoeken in het gebied rondom 'De Bloemert': een waarderend onderzoek bij Noordlaren (Gr.) en Midlaren (Dr.)	63

PETER ATTEMA & GIJS TOL Nieuwe veldverkenningen en een oude verzameling, werken aan de archeologische kaart van de gemeente Nettuno (Italië)	71
TYMON DE HAAS & GIJS TOL Survey in Campana, gemeente Nettuno (Italië)	77
REINDER REINDERS De opgraving van de Zuidoostpoort van Nieuw Halos (Griekenland) in het Olympisch jaar 2004	84
RENÉ CAPPERS Onderzoek aan plantenresten uit Grieks-Romeins Karanis (Fayum, Egypte): een doorstart na 70 jaar	89
JURJEN BOS & ERWIN BROUWER Kruisvormige mantelspelden in vroegmiddeleeuws Friesland	96
TESSA KROL & JURJEN BOS Een verklaring voor de hoeveelheid Angelsaksisch aardewerk in Drenthe	101
FRITS VREDE Archeobotanisch onderzoek aan het van Starckenborghkanaal (Gr.)	105
EGGE KNOL Karolingische wapengraven in Wadwerd (Gr.) en Hallum (Fr.)	112
DICK STAPERT & HENNY GROENENDIJK Kogelpotten langs de Oude Aa nabij het Friescheveen, Gem. Haren (Gr.)	118
JESSICA GRIMM De dierenbotten van de Dornburg (Duitsland)	124
WIETSKE PRUMMEL Dierlijke resten uit een 17e eeuwse redoute van de vesting Coevorden (Dr.)	128
MARLIES VAN KRUINING Botten onder de slaapkamervloer in Kroddeburen (Gr.)	134
OTTO HARSEMA Terzijde van de weg naar Santiago, of: kijken naar waar de neus niet heenwijst	139

WAT TE DOEN MET ONZE DODEN? HET GRAFRITUEEL VAN DE SWIFTERBANTCULTUUR IN NEDERLAND

Helle Molthof & Daan Raemaekers

In Nederland zijn tot nu toe 34 bijzettingen in 26 graven van de Swifterbantcultuur bekend. Deze graven zijn aangetroffen te Zoelen, Urk en Swifterbant. Het materiaal is over het algemeen slecht geconserveerd, maar heeft een aantal bijzondere kenmerken, waaronder het voorkomen van vele losse beenderen. Alle graven zijn inhumatiegraven, zowel enkelgraven als graven met meer individuen. Opvallend is dat in alle publicaties de aandacht gericht is op de individuele fysisch-anthropologische kenmerken. In dit artikel wordt geprobeerd een interpretatie van de graven in culturele termen te geven. Daartoe zal het beschikbare materiaal samenvattend worden gepresenteerd, zodat patronen in het grafritueel van de Swifterbantcultuur, en uitzonderingen daarop, in beeld komen.

De vindplaatsen

Uit Zoelen (Gelderland) is één met organisch materiaal bekleed graf bekend, met daarin drie neolithische inhumaties. Twee hiervan zijn volwassen vrouwen, de derde is een kind. Ook zijn in de buurt van het graf enkele losse schedelfragmenten gevonden (Hogestijn & Lauwerier, 1992; Hulst *et al.*, 1993). De begravingen zijn door ¹⁴C-datering in de middenfase van de Swifterbantcultuur gedateerd (zie Raemaekers, 1999 voor de fasering van de Swifterbantcultuur).

Het skeletmateriaal van de vindplaats Urk (Flevoland) komt van een rivierduin waarin vondstmateriaal en grondsporen uit onder an-

dere het Neolithicum aanwezig bleken te zijn. Het gaat hier om vijf graven met daarin de resten van acht individuen, en twee losse schedels. De top van het duin is geërodeerd en het skeletmateriaal is erg gefragmenteerd (D'Holloosy & Baetsen, 2001). Het duin werd in de late fase van de Swifterbantcultuur afgedekt; er wordt hier uitgegaan van een datering van de skeletten in deze eindfase van de bewoning.

Swifterbant (Flevoland) levert tenslotte het merendeel van het materiaal en kan worden verdeeld in twee typen bewoningslocaties van verschillende ouderdom: oeverwallen en rivierduinen. De rivierduinen zijn gevormd in het Vroeg-Holoceen en raakten rond 3400 voor Christus afgedekt. De skeletten die op de rivierduinen zijn aangetroffen zijn waarschijnlijk niet langer dan enkele honderden jaren vóór de afdekking bijgezet, anders zouden deze al lang zijn vergaan. Dit plaatst deze graven in de periode Laat-Swifterbant. De oeverwallen zijn rond 4200 voor Christus gevormd en ca. 200 jaar later alweer overdekt geraakt. De graven op de oeverwallen vallen daarmee in de periode Midden-Swifterbant. De Swifterbantgraven omvatten samen ongeveer tweederde van de totale hoeveelheid materiaal die in dit onderzoek wordt behandeld: van de oeverwallen zijn acht graven met daarin de resten van tien individuen bekend, en van de rivierduinen twaalf graven met dertien individuen (zie bijvoorbeeld fig. 1). Bovendien komen op beide locaties losse vondsten voor (Meiklejohn & Constandse-Westermann, 1978).

Tabel 1: Overzicht van de vondsten op de vier locaties

<i>Locatie</i>	<i>Aantal graven</i>	<i>Aantal skeletten</i>	<i>Aantal losse vondsten</i>
Zoelen	1	3	3
Urk	5	8	2
Swifterbant oeverwallen	8	10	37
Swifterbant rivierduinen	12	13	8
Totaal	26	34	50

Het grafritueel

Het grafritueel van de Swifterbantcultuur kan worden beschreven als een samenspel van aspecten. De volgende vier kunnen als hoofdaspecten worden gezien: de vorm van de grafkuil, de oriëntatie van de dode, de houding van de dode, en eventuele bijgiften. Dan zijn er nog drie aspecten die niet tot het ritueel zelf behoren, maar er wel nauw mee verbonden zijn, namelijk geslacht en leeftijd van de dode, en snij- of knaagsporen op skeletmateriaal. In tabel 2 is een overzicht gegeven van de 34 individuen die in de 26 graven zijn aangetroffen. Van elk individu zijn de bovengenoemde zeven aspecten opgenomen, voor zover deze bekend zijn. Er mag echter niet vergeten worden dat deze 26 graven een relatief kleine steekproef vormen.

Alle bijzettingen zijn inhumatiegraven, die elkaar bovendien nooit oversnijden en dus op de een of andere manier gemarkeerd moeten zijn geweest. De meeste doden werden individueel in een graf geplaatst, maar meervoudige begravingen zijn niet zeldzaam. De grafkuilen zijn regelmatig van vorm; de meeste zijn ovaal, waarbij de ene wat hoekiger van vorm is dan de andere. In de oriëntaties van de doden zijn daarentegen behoorlijke verschillen aanwezig, zoals te zien is in tabel 2. De vetgedrukte letters geven hier de richting van het hoofd aan, indien bekend. Allerlei richtingen komen voor; wel lijkt er een tendens naar het westen te zijn, en hebben bovendien alle individuen in één grafveld steeds ongeveer dezelfde oriëntatie. De houding van de dode is voor alle vindplaatsen weer vrijwel gelijk: de meeste individuen zijn gestrekt op de rug begraven. Slechts twee skeletten uit Zoelen zijn op hun buik aange-

troffen, en in Urk komt vrijwel zeker één hurkbegraving voor, een opvallende uitzondering.

Bij de meeste individuen zijn geen bijgiften aangetroffen. Van de 34 individuen (zowel mannen als vrouwen) hebben er vijf één of meer objecten meegekregen. Een hanger van git, twee transversale pijlpunten, en barnstenen kralen behoren tot deze bijgiften. Eén van de doden is naar verhouding met veel bijgiften begraven: vijf doorboorde barnstenen kralen, in een kettingvorm over het voorhoofd; een doorboord, ongepolijst, bijna vierkant ornament van grijze kiezelsteen bij het rechteroor; en een doorboorde everzwijnslagtand met een indicatie van een mogelijke tweede doorboring, op de borstkas. De slechte conservering van de meeste graven betekent dat ook eventuele bijgiften van meer vergankelijk materiaal aanwezig kunnen zijn geweest.

Het aantal mannen en vrouwen in de graven is ongeveer gelijk en ook de leeftjidsverdeling is vrij regelmatig. Het enige dat direct opvalt is dat in de graven het aantal kinderen zeer laag is, en bij de losse vondsten juist zeer hoog. Dat zoveel losse vondsten kinderen vertegenwoordigen komt door de vele melktanden en -kiezen die gevonden zijn. Qua duidelijke bijzettingen zijn er juist zeer weinig kinderen in het materiaal van de Swifterbantcultuur.

Tenslotte kan de aanwezigheid van eventuele vraat- en snijsporen op het skeletmateriaal meer informatie geven over het grafritueel. Zo kan gedacht worden aan het ontvlezen van een lichaam voordat het (eventueel partieel) begraven werd. Bij de skeletten van Swifterbant zijn drie botten met vraat- en/of snijsporen aangetroffen. Het onderscheid tussen vraat-

Fig.1. Menselijk skelet Swifterbant-S21. Waarschijnlijk graf 11 (archief GIA).

en snijsporen is echter moeilijk gebleken: in vele opgravingsrapporten wordt niet duidelijk welke van de twee het betreft. Hierdoor wordt het erg lastig verdere uitspraken te doen over de oorzaak of de context van de sporen. In ieder geval komen deze niet zo frequent voor dat er een fundamentele handeling aan ten grondslag lijkt te liggen.

Losse vondsten

Het skeletmateriaal van de Swifterbantcultuur wordt gekenmerkt door een zeer groot aantal losse vondsten. Deze zijn verspreid over een groot gebied en worden onder andere in nederzettingscontext gevonden. Het lijkt in eerste instantie onwaarschijnlijk dat een groep mensen die aan het bijzetten van een aantal van hun doden veel zorg besteedt, van anderen de botten achteloos 'rond laat slingeren'. Graven kunnen verstoord of geruimd zijn, of de inhoud ervan verplaatst door erosie. Toch is het aantal daarvoor wel erg groot, waardoor een bewuste keuze aan het fenomeen ten grondslag lijkt te liggen. De vele losse vondsten duiden dan op bepaalde vormen van het

grafritueel. Zo is het denkbaar dat men doden eerst tijdelijk bovengronds neerlegde om te ontvlezen, bijvoorbeeld op een stellage, of dat begraven skeletten, als het vlees eenmaal vergaan was, weer opgegraven werden. De botten werden dan mogelijk over een veld verspreid (wellicht vergelijkbaar met as uitstrooien), of ergens neergelegd. Ook kan het zijn dat bijgezette doden weer opgegraven werden voor een secundaire bijzetting, bijvoorbeeld bij een later overleden naast familielid. Verschillende graven, waaronder dat uit Zoelen, bieden aanwijzingen dat de doden erin niet tegelijk zijn bijgezet. Aangezien een vrij groot deel van de losse botten uit schedels of schedelfragmenten bestaat, is er misschien sprake geweest van een grafritueel gericht op het hoofd of de schedel.

Kinderen

Het tweede dat opvalt in het skeletmateriaal van de Swifterbantcultuur, is dat het aantal kinderen erg laag is in verhouding tot de overige leeftijdscategorieën. Vooral in graven komen zeer weinig kinderen voor. Het hoge aantal kinderen in de losse vondsten lijkt dit

te compenseren, maar aangezien het hier vooral om melkgebitselementen gaat, hoeven die niet van overleden kinderen te zijn. Bovendien kunnen meerdere tanden of kiezen tot hetzelfde individu behoren. Er is dus een opvallend klein aantal kinderen aanwezig in het skeletmateriaal van de Swifterbantcultuur. Dit zou erop kunnen wijzen dat voor kinderen een ander grafritueel werd aangehouden dan primaire inhumatie. Het is denkbaar dat het ritueel van het bovengronds bewaren van doden, dat hierboven genoemd is als mogelijke verklaring voor het vele losse skeletmateriaal, speciaal voor kinderen een veelgebruikt ritueel is geweest. Dan blijft echter nog steeds de vraag waar het skeletmateriaal daarna is gebleven: afgezien van de gebitselementen zijn er zeer weinig losse botten van kinderen gevonden, en slechts drie kinderen in een graf. Deze drie kinderskeletten zijn alle afkomstig uit meervoudige begravingen. Het gaat hier om een klein aantal, maar het is mogelijk dat kinderen alleen onder bijzondere omstandigheden, bijvoorbeeld als zij tegelijk met een of meer volwassenen overleden (misschien door een ongeval of ziekte), in een grafkuil werden bijgezet. Deze drie gevallen zijn verder aangetroffen op drie verschillende vindplaatsen, waardoor de mogelijkheid wordt uitgesloten dat het een ritueel van één bepaalde familiegroep betreft.

Het verschijnsel dat kinderen alleen samen met volwassenen in graven voorkomen, wordt nog eens versterkt door gegevens van de nog niet gepubliceerde vindplaats Schokland-P14. Op deze vindplaats is een meervoudige begraving aangetroffen met minstens vijf individuen, waarvan er zeker drie volwassen zijn. Minstens één van de andere twee is een kind, hoewel hierbij vermeld dient te worden dat het alleen door gebits- en kaakelementen is vertegenwoordigd (Hogestijn, 1991). Er zijn dus tot nu toe in de Swifterbantcultuur geen individueel begraven kinderen bekend, maar wel vier kinderen in meervoudige begravingen.

Conclusie

Het skeletmateriaal van de Swifterbantcultuur duidt op een vrij consequent grafritueel, waarbij volwassenen (mannen en vrouwen) voornamelijk gestrekt op de rug in een ovale grafkuil werden begraven. De vele losse vondsten en het vrijwel ontbreken van kindergraven vormen belangrijke aspecten van het skeletmateriaal, en dus van het grafritueel van de Swifterbantcultuur. Beide zijn aanwijzingen voor het bestaan van andere rituelen rond de dood dan alleen het begraven van overledenen. Het is onduidelijk welke criteria er waren voor het al dan niet begraven van volwassenen; voor kinderen en adolescenten is begraven waarschijnlijk slechts bij uitzondering geëigend geacht. De vele losse vondsten en met name de aanwezigheid van losse schedel(fragmenten) wijzen mogelijk op het circuleren van botten van overledenen in de wereld van de levenden.

Summary

There are 34 known graves of the Neolithic Swifterbant Culture in the Netherlands. When this skeletal material from various sites is analysed to determine standard burial rituals, some interesting features can be observed. The practice of inhumation seems to have been restricted to adult men and women. The abundance of scattered bones on settlement sites and the near absence of child burials are indicative of other funerary rites besides inhumation. Dead children and adolescents were probably buried only in the exceptional case of their dying at the same time as an adult. The large number of scattered bones and the presence of skull fragments outside burials may indicate that bones from the deceased circulated in the world of the living.

Literatuur

Hogestijn, J.W.H., 1991. Archeologische kroniek van Flevoland 1991. *Cultuur Historisch Jaarboek van Flevoland* 1, pp. 119–125.

- Hogestijn, J.W.H., & R.C.G.M. Lauwerier, 1992. Zoelen-Beldert. *Jaarverslag Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek 1991*, p. 108.
- D'Holloosy, M., & S. Baetsen, 2001. Fysische antropologie. In: F.J.C Peters & J.H.M. Peeters (red.), *De opgraving van de mesolithische en neolithische vindplaats Urk-E4 (Domineesweg, gemeente Urk)* (= Rapportage Archeologische Monumentenzorg 93), Amersfoort, pp. 48–60.
- Hulst, R.S., J.W.H. Hogestijn, M.J.A. de Haan, R.C.G.M. Lauwerier & R.W. Mastijk, 1993. Buren-Zoelen. *Jaarverslag Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek 1992*, p. 69.
- Meiklejohn, C., & T.S. Constandse-Westermann, 1978. The human skeletal material from Swifterbant, Earlier Neolithic of the Northern Netherlands. I. Inventory and demography. Final Reports on Swifterbant I. *Palaeohistoria* 20, pp. 39–89.
- Raemaekers, D.C.M., 1999. The Articulation of a 'New Neolithic.' The meaning of the Swifterbant Culture for the process of neolithisation in the western part of the North European Plain (4900–3400 BC). Thesis (ASLU 3), University of Leiden.

Tabel 2.

Skelet: grijs gekleurde, onder elkaar staande skeletnummers geven een meervoudige begraving aan.

Oriëntatie: de vetgedrukte letters geven de richting van het hoofd aan, indien bekend.

Geslacht: het waardeoordeel kan bestaan uit een 1 (vrijwel zeker), 2 (behoorlijk onzeker) of 3 (zeer onzeker), of uit het wel of niet toevoegen van een vraagteken aan de geslachtsbepaling (onzeker tegenover vrijwel zeker). Dit verschil in waardering wordt veroorzaakt door het feit dat de gegevens afkomstig zijn uit verschillende opgravingsrapporten.

Leeftijd: in de opgravingsrapporten van Zoelen en Urk zijn de geschatte leeftijden gegeven. Bij het rapport van Swifterbant zijn vijf leeftijdscategorieën vastgesteld, namelijk: kind, adolescent, jong volwassene (20 tot 35 jaar), middelbaar volwassene (35 tot 55 jaar) en oud volwassene (ouder dan 55 jaar). Een jong tot middelbaar volwassene valt hierdoor bijvoorbeeld in de leeftijd 20 tot 55 jaar.

Nr	Skelet	Vorm kuil	Oriëntatie
1	Zoelen I		
2	Zoelen II		
3	Zoelen III		
4	S2 – I	ovaal	NNW-ZZO
5	S2 – II	ovaal	NNW-ZZO
6	S2 – III	rechthoekig	NNW-ZZO
7	S2 – IV	ovaal	NNW-ZZO
8	S2 – V	ovaal	NNW-ZZO
9	S2 – VI	ovaal	NNW-ZZO
10	S2 – VII	rechthoekig	NNW-ZZO
11	S2 – VIII – 1	ovaal	NNW-ZZO
12	S2 – VIII – 2	ovaal	
13	S2 – IX	ovaal	NNW-ZZO
14	S21 – III	ovaal	NW-ZO
15	S21 – IV	ovaal	Z-N
16	S21 – V	ovaal	WNW-OZO
17	S21 – XI	ovaal	Z-N
18	S21 – 744	rechthoekig	ZW-NO
19	S22 – I	rond	
20	S22 – VI	ovaal	WZW-ONO
21	S22 – VII	ovaal	ZW-NO
22	S22 – VIII	ovaal	ZW-NO
23	S22 – IX	ovaal	WZW-ONO
24	S23 – XII		O-W
25	S11 – I		WNW-OZO
26	S11 – 42	ovaal	N-Z
27	Urk 1		N-Z
28	Urk 3	ovaal	WNW-OZO
29	Urk 4	ovaal	WNW-OZO
30	Urk 5	ovaal	WNW-OZO
31	Urk 7 – I	ovaal	NNW-ZZO
32	Urk 7 – II	ovaal	
33	Urk 7 – III	ovaal	
34	Urk 8	ovaal	NNW-ZZO

<i>Houding</i>	<i>Bijgiften</i>	<i>Geslacht</i>	<i>Leeftijd</i>
		vrouw	30–60 jaar
gestrekt op buik		vrouw	50–70 jaar
gestrekt op buik			7 jaar +/- 6 maand
gestrekt op rug		vrouw (1)	volwassene
gestrekt op rug		vrouw (2)	middelbaar tot oud volwassene
gestrekt op rug		man (2)	jong volwassene
gestrekt op rug		man (1)	jong tot middelbaar volwassene
gestrekt op rug	barnsteenkralen	vrouw (2)	volwassene
gestrekt op rug		man (2)	jong volwassene
gestrekt op rug		vrouw (3)	volwassene
gestrekt op rug			kind, 3,5 à 4 jaar
gestrekt op rug			volwassene
gestrekt op rug	– barnsteenkralen – kiezelornament – everzwijnslagtand	man (2)	jong tot middelbaar volwassene
gestrekt op rug		man (3)	jong volwassene
gestrekt op rug		vrouw (2)	jong tot middelbaar volwassene volwassene
gestrekt op rug		vrouw (1)	jong tot middelbaar volwassene jong volwassene
gestrekt op rug	hanger van git	vrouw (3)	middelbaar tot oud volwassene
gestrekt op rug		vrouw (1)	middelbaar volwassene
gestrekt op rug		vrouw (2)	jong volwassene
gestrekt op rug	2 transversale pijlpunten	man (2)	middelbaar volwassene
gestrekt op rug		man (3)	middelbaar volwassene volwassene
gestrekt op rug		man (2)	jong tot middelbaar volwassene jong volwassene
hurkbegraving		man?	25–35 jaar
gestrekt op rug	barnsteenkralen		25–35 jaar
gestrekt op rug		vrouw?	40–45 jaar
gestrekt op rug			21–25 jaar
gestrekt op rug			25–35 jaar adolescent of volwassene
gestrekt op rug		vrouw?	9–14 jaar 33–45 jaar